

VARIA

Steiner József*

Teaching Christians for Ministry International

Globális folyamatok a kortárs keresztyén egyházban A keresztyénség regionális átrendeződése, társadalmi kihívásai a 21. század elején

Bevezetés

A keresztyénség továbbra is a világ legnagyobb vallása több mint 2,3 milliárd követővel. Azonban a 21. század elejére világossá vált, hogy nem statikus jelenségről van szó, ugyanis a keresztyénség földrajzi, kulturális és teológiai súlypontjai folyamatosan átrendeződnek. Az egyházak működését a lelki meghatározottságuk mellett olyan globális folyamatok alakítják, mint a demográfiai eltolódások, a digitalizáció, a migráció, a vallási üldöztetés, valamint az egyre fontosabbá váló társadalmi igazságosság kérdései. Jelen rövid tanulmány rendszerezve mutatja be a kortárs keresztyén egyház helyzetét, és reflektál azokra a kihívásokra és lehetőségekre, amelyekkel a globális egyház ma szembesül.

E sorok írója Isten kegyelméből több mint 100 országban járt missziói úton, és 40-nél is több országban tanított mesterképzésben részt vevő hallgatókat Európa fővárosaiban, Afrikában, Ázsiában és az Egyesült Államokban. Hallgatói sokféle felekezethez tartoznak, és hivatásukat illetően is pluralitást mutatnak: lelképásztorok, gyülekezetplántálók, missziói szakemberek, humanitárius munkások és segélymunkások, egyházi és állami iskolák vezetői és oktatói, iparban dolgozó szakemberek vagy éppen multinacionális vállalatok vezető tisztségviselői, üzletemberek. Így a hallgatóival való interakciói során gazdag lehetősége nyílik a helyi tudás elsajátítására és a kultúrák közötti gazdag párbeszédre is. Oktatói és kutatói tevékenysége mellett minden nemzetközi útja során ellátogat helyi egyházközösségekbe, hogy első kézből tanulmányozza, mi vezet egy gyülekezet növekedéséhez vagy éppen hanyatlásához. A releváns nemzetközi szakirodalom mellett ezek a tereptapasztalatok is felhasználásra kerültek a tanulmány megírásakor.

* Dr. Steiner József (Szentendre, 1970) PhD, lelkész, a missziológia professzora, a TCM Nemzetközi Intézet (www.tcmi.edu) globális tanítványképzési igazgatója. Doktori disszertációját az ekkológiológiai missziológia témakörében védte meg 2018-ban a Debreceni Református Hittudományi Egyetemen. Kutatásait a Wheaton College-ban végezte.

A TCM Nemzetközi Intézet globális küldetése során különösen nagy tapasztalatra tett szert az üldözött keresztyének életének és szolgálatának terén is. Számos tanítványunk él és szolgál olyan térségekben, ahol hitük miatt elnyomásnak, diszkriminációnak vagy akár közvetlen erőszaknak is ki vannak téve. Ilyen például Kenya, ahol – bár a lakosság többsége keresztyén – bizonyos régiókban, különösen az ország északkeleti részén egy iszlamista kisebbség és a helyi Al-Shebab terrrorszervezet fenyegeti a keresztyéneket. Kenyai tanítványaink hűségesen kitaranak, gyülekezeteik kvalitatív és kvantitatív módon gyarapodnak, ezért bátor szolgálatuk nemcsak helyben, de regionálisan is hatást gyakorol.

Hasonlóképp nehéz körülmények között szolgálnak libériai tanítványaink is. Az ország történelmi és társadalmi kihívásai, többek között a háborús múlt és gazdasági instabilitás ellenére a helyi közösségekben élő gyülekezetek és missziói kezdeményezések erősödnek és növekednek. Tapasztalataink szerint a szenvedés és üldöztetés nem állítja meg az evangélium terjedését; éppen ellenkezőleg: az élő hit és a missziós elköteleződés új mélységeit tárja fel.

Számos iszlám többségű országban végzünk missziói felkészítést, ám az ott élő, üldözött testvéreink védelme érdekében ezen országok nevét nem említhetjük meg nyilvánosan. E helyeken a tanítványképzés gyakran rejtetten és életveszélyes körülmények között zajlik, ennek ellenére Isten országa ott is növekszik.

A következőkben tekintsük át a keresztyén egyház jelenlegi helyzetét, a globális trendeket és azt, hogy ezek milyen válaszokat igényelnek Isten népe részéről.

1. Növekedés a globális délen

Afrika és Ázsia a keresztyénség legdinamikusabban növekvő központjaivá váltak az elmúlt évtizedekben. A demográfiai növekedés, az aktív missziói munka és a helyi közösségek elköteleződése hozzájárulnak ahhoz, hogy például Szub-szaharai Afrika 2060-ra a világ legnagyobb keresztyén populációjának otthonává válhat. A pünkösdi és karizmatikus mozgalmak különösen népszerűek Nigériában, Kenyában, Brazíliában vagy a Fülöp-szigeteken. Ezekben a közösségekben gyakran erőteljes a Szentlélekre való nyitottság, az élő dicsőítés és az evangelizációs lendület. Ugyanakkor ez a dinamika és erősödés nem korlátozódik a pünkösdi és karizmatikus mozgalmakra. Az evangelikálok és a történelmi protestáns felekezetek is ezekben a térségekben növekednek a legmeghatározóbb módon a római katolikus egyházközségekkel egyetemben.

Dél-Amerikának is érdemes figyelmet szentelni. Az elmúlt időszakban bekövetkezett egy úgynevezett „evangelikál fordulat”: a hagyományosan katolikus régióban robbanásszerűen terjednek a protestáns gyülekezetek, például Brazíliában és Guatemalában. Az 1970-es években Brazíliában a lakosság 90%-a katolikus volt, ma ez kb. 50%, míg az evangéliumi keresztyének aránya ma már 30% fölött jár.

Egész Dél-Amerikára jellemző a vallási élet megélésének módjában bekövetkezett pluralizáció: ma már népszerűek a hit személyesebb, élményszerűbb formái is, amelyhez – mindamellet, hogy a hagyományos, szervezett vallási életben is tömegek forgolódnak – gyakran kapcsolódik társadalmi megújulás és szociális szolgálat.

Dél-Korea keresztyénsége a 20. század egyik legsikeresebb missziós példája. Ma a lakosság mintegy fele olyan keresztyén, aki aktívan éli meg a maga hitét. A Fülöp-szigetek Ázsia legnagyobb katolikus országa. Indiában a keresztyének ugyan kisebbségben vannak, mégis olyan dinamikával élik meg hitüket, hogy példák a nyugati keresztyénség számára is. Aktívak és észlelhetőek az oktatásban, az egészségügyben és a társadalmi igazságosságért folytatott küzdelemben. Indonézia a világ legnagyobb muszlim országa, mégis jelentős keresztyén közösségekkel lehet itt is számolni. A 280 millió fős ország 10-12%-a keresztyén, vagyis 27-30 millió ember (ebben a protestánsok aránya kb. 7-8%, a katolikusoké kb. 3-4%). Kínát sem szabad kihagynunk áttekintésünk során.¹ A keresztyénség ugyan titkos, annak neoprotestáns iránya viszont nagymértékű növekedést mutat. Becslések szerint akár 100 millió keresztyén is élhet Kínában.

Mindezek tisztán mutatják, hogy a keresztyénség súlypontja áthelyeződik a politikai-gazdasági globális délre és geográfiailag is a déli féltékére. Ez egyrészt a missziói parancs legalábbis részben történő beteljesedését mutatja: „Menjetek el tehát, tegyetek tanítvánnyá minden népet...” (Mt 28,19). Ugyanakkor felveti a kérdést az egyház számára: mit tanulhatunk mi, európai (és észak-amerikai) keresztyének tőlük? És mi lehet ebben az új felállásban a mi szerepünk irányukban?

David Bosch így jellemzi a globális misszió új korszakát: „a misszió ma már nem északról délre, hanem minden irányból minden irányba áramlik”.² Azaz nyitottnak kell lennünk a bilaterális missziói összekapcsolódásokra. A globális dél keresztyén közösségeinek felemelkedése missziológiai szempontból is új megközelítést kíván. Bosch rámutatott arra, hogy a modern missziótörténet súlyos hibái közé tartozott a nyugati kolonialista attitűd, amely nem partnerként, hanem alárendeltként kezelte az afrikai, ázsiai és latin-amerikai egyházakat. Bosch szerint:

¹ A „globális dél” (Global South) valójában nem földrajzi, hanem politikai-gazdasági kategória, amely a történelmileg gyarmatosított, alacsonyabb jövedelmű, fejlődő vagy feltörekvő országokat jelöli. Kína ma már gazdaságilag önálló nagyhatalomnak számít, de történelmileg és politikailag gyakran a globális dél tagjaként hivatkoznak rá, különösen a déli országok közti együttműködések, például a BRICS, Dél-Dél együttműködés kontextusában.

² Bosch, David J.: *Transforming Mission: Paradigm Shifts in Theology of Mission*. American Society of Missiology Series, No. 16. Twentieth Anniversary Edition. Orbis Books. Maryknoll, New York 1991, 8. (Magyar fordítása: Bosch, David J.: *Paradigmaváltások a misszió teológiájában*. Ford. Boros Attila. Harmat – Protestáns Missziói Teológiai Intézet, Budapest 2005.)

„A misszió paradigmaváltása magában foglalja a gyarmatosító struktúrák és hozzáállások elutasítását, és annak elismerését, hogy minden kultúrában jelen van Isten Lelkének munkája.”³

Így a részben már bekövetkezett, ugyanakkor még zajló paradigmaváltás azt jelenti, hogy nemcsak a nyugati teológia exportálása legitim, hanem mellette – vagy éppen ellenkezőleg – a nem-európai teológiai látásmódok komolyan vételére van szükség. Bosch ezt hangsúlyozza: „A jövő missziója csak úgy lehet hiteles, ha dialóguson és partnerségen alapul.”⁴ Ezzel a legnagyobb mértékben egyetértünk, és a mindennapokban tapasztaljuk ennek nemcsak szükségességét, hanem áldásos voltát is.

A globális dél egyházai a helyi gyülekezeteik működésében mutatják meg igazi erejüket. Bár ezek az egyházak a nemzeti kormányok által gyakran nem is elismertek, vagy ha elismertek is, nem számolnak velük érdemben, a helyi egyházközösségeik olyan hatással vannak a lakóközösségekre, hogy azt már nem lehetséges figyelmen kívül hagyni. Timothy Keller is úgy látja, hogy a globális egyház jövője a lokális közösségek és a hiteles tanítványság erőterében dől el: „A gyülekezet az a közösség, ahol Isten népe megéli az evangélium valóságát, és ezáltal világhosszúvá lesz a világ számára.”⁵

2. Hanyatlás a nyugati világban

Ezzel ellentétben Európában és Észak-Amerikában a keresztyénség általános visszaszorulása figyelhető meg. A templomlátogatás csökken, gyengül a hagyományos felekezeti kötődés, és sokan elfordulnak az intézményes vallástól. Ehelyett nő a szekularizáció és az individualista spiritualitás, amelyben az emberek saját, individualista „hitmixet” alakítanak ki. A fiatalabb generációk körében egyre többen vallják magukat „vallástalannak” (angolul: “nones”). Ez különösen Nyugat-Európában látványos, ahol már a lakosság jelentős része nem kapcsolódik semmilyen egyházhoz. Az egyéni hitátélésekre igen, a hitvallásra, tantételekre pedig határozottan nem a válaszuk. Talán erről az időszakról szól Pál apostol? „Mert lesz idő, amikor az egészséges tanítást nem viselik el...” (2Tím 4,3)

A szekularizálódó társadalomban a vallási kérdések egyre kevésbé fontosak, és tömegek fordulnak el az egyházaktól, vagy válnak legalábbis passzív, névleges

³ Bosch, David J.: *i. m.* 489.

⁴ Uo. 489–491.

⁵ Keller, Timothy: *Center Church: Doing Balanced, Gospel-Centered Ministry in Your City*. Zondervan, Grand Rapids, MI 2012, 215. (Magyar fordítása: Keller, Timothy: *Gyülekezet a központban. Evangéliumi szolgálat a városban*. Ford. Győri Péter Benjámin. Harmat Kiadó – Kálvin Kiadó – Luther Kiadó, Budapest 2019.)

egyháztagokká. A templomokban egyre kevesebb istentiszteletre járó embert látunk. Zulehner szerint azok száma, akik a „hit hajlékában élnek”, azaz egy egyház keretei között, azonos azokéval, akik teljes mértékben ateisták. A többiek „vallási komponisták”, azaz olyan emberek, akik megalkotják saját vallásosságukat.⁶

Az osztrák katolikus teológushoz hasonlóan Huber is tárgyalja ezt a jelenséget. Ugyanakkor ő arra is rámutat, hogy ez a megfogalmazás megtévesztő is lehet, mert az egyháztól való távolodás szükségképpen a hittől való eltávolodást is jelenteni fogja. A kettő nem lehet meg egymás nélkül. Mindketten egyetértenek abban, hogy szükséges egy új, missziói tudatra jutni, és az alapján cselekedni. A misszió bibliai alapvetése egyértelműen arra biztat bennünket, hogy a missziói küldetésünk nemcsak hogy nem szűnt meg, de ma is szükség van tudatos evangelizációra és tanítványnevelésre.⁷

Lesslie Newbiggin úgy véli, hogy a nyugati kultúrában az egyház elveszítette azt a nyilvános jelentőségét, amely korábban irányt mutatott a társadalomnak: „A modern nyugati kultúra szekularizált formában keresztyén gyökerekből nőtt ki – most viszont egy új, posztkeresztyén világban kell tanúságot tennünk.”⁸ Európa és Észak-Amerika továbbra is missziói pozícióban van: ez azonban egy posztkeresztyén világ (újra)evangelizációját jelenti.

3. Migráció és diaszpóragyülekezetek

A globalizáció és a migráció következtében sok keresztyén hagyta el hazáját, és új helyeken telepedett le. Ez új típusú gyülekezeteket hozott létre a világ számos pontján. Például Londonban számos afrikai eredetű gyülekezet működik, Kaliforniában pedig több ezer koreai gyülekezet található. Ugyanakkor nemcsak a globális délről érkező migránsok alapítottak új egyházközségeket Nyugat-Európában, hanem az orosz–ukrán háború miatt az ukrajnai (és oroszországi) menekültek is például Bécsben, Berlinben és még számos fő- és nagyvárosban. Ezek a diaszpóragyülekezetek gyakran nagy missziós lelkesedéssel működnek, és új lendületet adnak a keresztyén jelenlétnek olyan régiókban, ahol a helyi egyházak minimum stagnálnak, vagy már meg is gyengültek. A migráció miatt létrejött lelki közösségek általában kulturálisan sokszínűek, evangéliumi beállítottságúak, és nyitottak

⁶ Zulehner, Paul M.: Igen a vallásra – nem az egyházra? Az egyház a holnap multikulturális társadalmában. In: Kock, Manfred (szerk.): *Az egyház a 21. században. A sokszínű jövő.* Ford. Szabó Csaba. Kálvin Kiadó, Budapest 2004, (9–33) 11.

⁷ Huber, Wolfgang: *Az egyház a korszakváltás idején. Társadalmi átalakulás és az egyház megújulása.* Ford. Szabó Csaba. Kálvin Kiadó, Budapest 2002, 48.

⁸ Newbiggin, Leslie: *The Gospel in a Pluralist Society.* Wm. B. Eerdmans, Grand Rapids, MI – WCC Publications, Geneva, Switzerland 1989, 1–2.

a helyi lakosság megszólítására is. Mintha egy új formáját látnánk a Krisztus által előre jelzett evangéliumterjedésnek: „és tanúim lesztek Jeruzsálemben, egész Júdeában és Samáriában, sőt a föld végső határáig” (ApCsel 1,8).

4. Digitális keresztyénség

A digitális technológia térhódítása különösen a COVID–19 járvány után változtatta meg alapjaiban a keresztyén közösségek működését. Online istentiszteletek, Zoom-bibliaórák, YouTube-prédikációk, közösségi médiaevangelizáció és digitális tanítványsági anyagok váltak mindennapossá. Mindezek segítségével sok gyülekezet ma már hibrid módon működik: személyes és online formák keverednek. A digitális eszközök lehetővé teszik, hogy a keresztyén üzenet átlépje a földrajzi határokat, és elérje az embereket, különösen azokat, akik nem járnak templomba. Emellett egyre több gyülekezet jut arra a felismerésre, hogy a képernyőn elérhető tartalom mellett nagy szükség van egymás megölelésére, a kézfogásokra, személyes jelenlétre és a közösség fizikai értelemben történő megvalósulására is. Timothy Keller így fogalmazza meg ezt: „Városi kontextusban a digitális jelenlét az evangélium elérhetőségének alapfeltétele lett, ez azonban nem válthatja ki a személyes közösséget.”⁹

5. Keresztyénüldözés

Világszerte több mint 360 millió keresztyén él olyan országokban, ahol különböző formában üldöztetésnek van kitéve. Észak-Korea, Irán, Nigéria és India egyes régiói és számos, muszlim többségű ország különösen veszélyes a Krisztus-hívők számára. Az üldözés lehet fizikai, jogi, társadalmi vagy gazdasági jellegű, és intenzitásában is eltér országonként. Ennek ellenére a szenvedő egyház hűséges, és növekszik. Sok esetben a nyomás és a veszteségek csak elmélyítik a hívők elköteleződését, és példát mutatnak az egész világ keresztyéneinek. Az ilyen területeken élő lelki testvéreink élik az ige igazságát: „De mindazokat, akik kegyesen kívánnak élni Krisztus Jézusban, szintén üldözni fogják” (2Tim 3,12). „Boldogok, akiket az igazságért üldöznek...” (Mt 5,10)

6. Társadalmi igazságosság és keresztyénség

Napjainkban a keresztyénség újra aktívan kapcsolódik be a társadalmi igazságosság kérdéseibe. Különösen a fiatalabb keresztyén generációk fektetnek hangsúlyt a teremtvédelemre (szekuláris terminológiával a környezetvédelemre), a faji

⁹ Keller, Timothy: *i. m.* 243.

megbékélésre, a szegénység elleni küzdelemre és a méltányos társadalomért való kiállásra. Latin-Amerikában továbbra is befolyással bír a felszabadítás teológiája, míg más régiókban a keresztyén aktivizmus új formái jelentek meg, gyakran ökumenikus és civil együttműködésekben is. Újra és újra megértjük: a keresztyén hit nem pusztán személyes átélés, hanem társadalmi felelősséggel is jár. A próféta így írt erről: „Ember, megmondta neked, hogy mi a jó, és hogy mit kíván tőled az Úr! Csak azt, hogy élj törvény szerint, törekedj szeretetre, és légy alázatos Isteneddel szemben.” (Mik 6,8) Ennek megélése szükséges ma is minden keresztyén ember saját szociális kontextusára vonatkozóan. Lesslie Newbiggin szerint:

„Az egyház közösségi valósága önmagában prófétai állásfoglalás a világ felé: Isten új népeként élni azt jelenti, hogy a világ új rendjének előképe vagyunk.”¹⁰

Ezt a prófétai állásfoglalást szükséges képviselnünk egyénileg és egyházainkban, és ez az, ami hitelessé tehet bennünket megváltozott világunkban is.

7. Kitekintés az evangelikál egyházak helyzetére

Az evangelikálság meghatározása azért nehéz, mert sokan sokféleképpen utalnak erre a fogalomra. Mi a David Bebbington-féle négyes meghatározást¹¹ követjük, mivel ez széles körben elfogadott az evangelikál mozgalom jellemzésére. Eszerint az evangelikálokat (evangéliumiakat) a következő négy jellemző együttes felmutatása azonosítja be:

1. a biblicizmus, vagyis a Biblia végső tekintélyének elismerése a hit és élet kérdéseiben;
2. Jézus Krisztus kereszthalálára mint helyettes áldozatra történő összpontosítás (krisztocentrikus megváltástan);
3. aktivizmus, vagyis a gyülekezeti tagság hitének gyakorlati megélése evangelizáción és misszió keresztül;
4. újjászületés (konverzionizmus), azaz a személyes megtérés és újjászületés hangsúlya, amely által valaki „valódi keresztennyé” válik.

Az evangelikál (evangéliumi) keresztyénség, különösen a pünkösdi, a baptista és a független evangéliumi gyülekezetek (independent Christian churches) és mozgalmak jelentős növekedést mutatnak a globális dél országokban. A Pew Research Center 2017-es adatai alapján az evangéliumi keresztyénség aránya különösen Latin-Amerikában, Afrikában és Délkelet-Ázsiában növekszik. Brazíliában például a lakosság közel 30%-a már baptista, pünkösdi és más evangéliumi irányzathoz

¹⁰ Newbiggin, Leslie: *i. m.* 232.

¹¹ Bebbington, David William: *Evangelicalism in Modern Britain: A History from the 1730s to the 1980s*. Unwin Hyman, London 1989.

tartozik. A Fülöp-szigeteken és Nigériában is dinamikus terjedés figyelhető meg, a helyi gyülekezetek intenzív evangelizációs és közösségépítő munkájának köszönhetően.

A baptisták helyzete különösen kedvező Afrikában. Nigériában és Ghánában nagy befolyással bíró baptista szövetségek működnek, amelyek aktívak a teológiai oktatásban, a misszióban és a társadalmi szolgálatban. Az Amerikai Déli Baptista Szövetség erős nemzetközi súllyal bír.

Az elmúlt évtizedek folyamán a baptista közösségek helyzete jelentősen megváltozott a volt szocialista országokban, és jelentősen eltér országonként. Magyarországról elmondható, hogy a történelmi háttérrel tekintve kiemelten kell kezelni néhány ténytet. Például azt, hogy a Magyarországi Baptista Egyház 1905 óta hivatalosan elismert felekezet. A szocializmus alatt állami felügyelet alatt működhetett, de erősen korlátozott módon. Emiatt a gyülekezetek nagyrészt passzívabbakká lettek. A jelenlegi helyzet teljesen más. A mai Magyarországi Baptista Egyház már nagyon aktív a társadalmi felelősségvállalás területén is. Számos oktatási és szociális intézményt működtet. Aktív szereplő a vallási és közéleti diskurzusban. Azonban továbbra is kihívás maradt számára a fiatal generációk megszólítása és az új formák és a szocializmus során beállt tradicionális hitélet harmonizációja.

Az ukrán és romániai baptisták nagy taglétszáma és gyülekezeteik sokasága súlyt ad szövetségeiknek mind saját országuk lakosságára nézve, mind az Európai Baptista Szövetségben. A Szovjetunió elnyomása után Oroszországban jelenleg az ortodox egyház dominanciája miatt tapasztalnak társadalmi háttérbe szorulást, de továbbra is erős, misszióorientált hitéletet élnek.

Mind az említettek, mind a többi, nemzeti baptista szövetségre igaz Európában, hogy kihívásaik nagy része három területen koncentrálódik: 1. a fiatalok elérése és megtartása; 2. a szekularizáció erősödése (különösen városi környezetben); 3. a történelmi sebek kérdésköre; például a kommunista múlt hatásai máig érezhetők a lelkiségben és a vezetési kultúrában.

Összességében a baptisták világszinten a legnagyobb protestáns felekezetek közé tartoznak. Világszerte körülbelül 110-120 millió ember tartozik valamilyen baptista háttérhez, s ebből körülbelül 50 millió a felnőttkeresztségben (bemerítésben) részesült teljes jogú tag. A világ legnagyobb baptista közössége, a Déli Baptista Szövetség (Southern Baptist Convention) az Amerikai Egyesült Államokban él. Latin-Amerikában dinamikusan növekvő baptista közösségek vannak főleg Brazíliában és Kubában, és általában elmondható, hogy a globális délen erősödik az evangelizációs és szociális tevékenységük. Afrika területén különösen Nigériában, Zambiában és Kenyában tapasztalnak robbanásszerű növekedést. Ázsiában, pontosabban Indiában, Mianmarban, a Fülöp-szigeteken sok millió

baptista él, és aktív missziót folytatnak. Európában leginkább stagnálás tapasztalható. Nyugat-Európában már visszaesés is érzékelhető, bár a migráció képes lehet ott is újabb lendületet adni a hitéletnek.

8. Kitekintés a reformátusság helyzetére

A református (kálvini) hagyományra épülő egyházak helyzete eltérő képet mutat földrészenként. Európában, különösen Svájcban, Hollandiában, Németországban és Magyarországon is hagyományosan erősek voltak a református egyházak, azonban a 21. századra tagságcsökkenéssel küzdenek több országban. Ugyanakkor Dél-Koreában robbanásszerű növekedést mutatnak a református teológiát követő gyülekezetek: például a Koreai Presbiteriánus Egyház (PCK) taglétszáma ma már meghaladja a kétmilliót.

Afrikában különösen jelentős a református közösségek jelenléte Dél-Afrikában, Etiópiában és Ghánában. Az Etiópiai Református Egyház (Ethiopian Evangelical Church Mekane Yesus) például több mint 10 millió taggal rendelkezik, és ezzel a világ egyik legnagyobb presbiteriánus közössége. Latin-Amerikában kisebb létszámú, de misszióilag aktív református gyülekezetek működnek Brazíliában, Chilében és Kolumbiában.

Nyugat-Európában még mindig erős társadalmi szerep érezhető a reformátusság részéről, de a növekvő szekularizáció megtizedelte helyi gyülekezeteiket. Sok országban csökken a taglétszám és az aktív hitélet. Kelet-Közép-Európában, például Magyarországon, Erdélyben (Románia), Szlovákiában és Ukrajnában a reformátusság erős nemzeti kisebbségi identitáshoz kötődik. Aktív gyülekezeti életet élnek, iskolákat, gazdag diakóniai munkát, hitvallásos oktatást tartanak fent.

Az Egyesült Államok és Kanada területén számos, református gyökerekkel rendelkező egyház működik, például a Presbyterian Church of America (PCA) és a Reformed Church in America. Az Amerikai Egyesült Államokban a történelmi presbiteriánus egyházak egy része liberális irányba mozdult el az elmúlt években, míg mások, például a PCA nagy része konzervatívabbak maradtak. Helyi gyülekezeteikben növekszik az etnikai sokféleség: a vegyes gyülekezetben koreai, afrikai-amerikai, latino tagok, illetve tisztán latino gyülekezetek által.

Afrikát tekintve elmondható, hogy jelentős a református jelenlét különösen Dél-Afrikában, ahol a Holland Református Egyház a gyarmati múltból ered, de egyre inkább kiszabadul a kolonialista létből, és megtalálja saját hangját. Növekvő református közösségek élnek például Etiópiában és Ghánában. Érdemes megjegyezni, hogy Afrikában a református teológia sok helyen ötvöződik karizmatikus elemekkel is.

Ázsia területén Dél-Koreában találjuk a világ egyik legnagyobb presbiteriánus közösségét (Koreai Presbiteriánus Egyház), amely erőteljes missziós tevékenységet végez. Indonéziában a Batak Egyház a legnagyobb református hagyományú protestáns közösség. Kínában házi gyülekezeti keretek között működnek református közösségek.

Latin-Amerikában kisebb létszámú, de növekvő református gyülekezetek élnek főleg Brazíliában és Mexikóban, és nem ritka, hogy ezek a református közösségek karizmatikus irányban fejlődnek.

A globális összekapcsolódás terén a Református Egyházak Világszövetsége a mérvadó (World Communion of Reformed Churches), amely több mint 200 nemzeti egyházat tömörít, és 100 millió tagnál is többet képvisel. Központi irodája Genfben található.

9. A parachurch és felekezeti közötti missziók helyzete

A 20. század közepétől kezdődően megerősödtek azok a keresztyén szervezetek, amelyek nem kötődnek szorosan egyik felekezethez sem, hanem felekezeti közötti (interdenominációs) alapon működnek. Ezek a szervezetek, mint például a Campus Crusade for Christ (ma Cru), a Youth With a Mission (YWAM) vagy az Operation Mobilization, elsősorban evangélizációs, oktatási, szociális és missziói célokat tűztek ki. Előnyük, hogy a szervezeti struktúráik rugalmasabbak, gyorsabban tudnak reagálni helyi igényekre, és áthidalják a felekezeti különbségeket. Viszont hátrányuk lehet, hogy nem mindig kapcsolódnak be a helyi gyülekezetekbe, így hosszú távon nem segítik azok megerősödését. Ezért az egyházak és helyi gyülekezeteik gyakran nem partnereket látnak bennük, hanem riválisokat, akik elvonják tőlük az értékes humán erőforrást (és az anyagiakat is). Éppen ezért szükséges, hogy ezek a szolgálatok ne kerüljék meg a helyi egyházakat, hanem támogassák és partnerként kezeljék őket. Ezt John Stott így fogalmazta meg: „A gyülekezet Isten eszköze a világ megváltásában. A parachurch szervezetek célja nem az, hogy pótolják az egyházat, hanem hogy szolgálják azt.”¹² Magunk is így látjuk: Krisztus úgy szeretete az ő egyházát, hogy életét adta érte (Ef 5,25). A II. *Helvét Hitvallás*ban pedig ezt olvassuk (XVII. fejezet. *Az egyházról*):

„Hisszük tehát, hogy a szent egyház nem egyéb, mint a Krisztusban hívők gyülekezete [...], ez az egyház él és létezik azokban a helyi gyülekezetekben, ahol az Ige helyesen hirdettetik és a sákramentumok helyesen kiszolgáltatnak.”

¹² Stott, John: *The Living Church. Convictions of a Lifelong Pastor*. IVP Books. InterVarsity Press, Downer Grove, Illionis 2007, 25.

Bonhoeffer szavaival pedig: „a gyülekezet ott van jelen igazán, ahol hallgatják és cselekszik Isten igéjét”.¹³ Ebbe nyilvánvalóan beletartozhat sokféle missziói szervezet, de mindig csakis az egyházakkal egyben, Krisztus egyházába beletagolódva, és nem a helyi gyülekezetek ellen vagy azok fölé emelkedve és azoktól elkülönülve.

10. A gyülekezeti tagság szerepe a misszióban

Miroslav Volf szerint minden egyház által elfogadott tétel, hogy „az egyház a benne részt vevő tagok – laikusok és hivatalviselők – által él, akiknek közösségét a Szentlélek teszi egyházzá”.¹⁴ Az ortodox és katolikus felfogás szerint az egyház a pap által cselekszik, és bár a laikus hívők is résztvevői az istentiszteletnek, ez a részvétel gyakran csak közvetett. Ebben a rendszerben a püspök testesíti meg az egyházat mint aki *in persona Christi* cselekszik. Ez az episzkopocentrikus modell.

Ezzel szemben a protestáns felfogás, és véleményünk szerint a gyülekezet szolgálata és Istennel való kapcsolata a teljes egyháztagságon keresztül, egyetlen hívő esetében sem közvetett módon, tehát nem egyházi közvetítők által történik. Volf szavaival: „A megváltás közvetítése nemcsak a hivatalviselőkön keresztül érvényesül, hanem a gyülekezet valamennyi tagján keresztül [...]”.¹⁵ A hit megélésében és a hitvallásban (kimondott szavakkal, énekekkel, a keresztségben és úrvacsorában való részesülés által) a teljes gyülekezeti közösség részt vesz. Ezért válik fontossá az, hogy Isten Szentlelke lelki ajándékokat ad a hívőknek. Ezek az ajándékok pedig nemcsak a szolgálat konkrét irányát mutatják meg, hanem egyben isteni felhatalmazást is jelentenek arra. Volf megfogalmazása szerint:

„Az, hogy keresztyének egyénenként hogyan valósítják meg egyetemes papságukat, az általános elhíváson belüli egyéni, sajátos karizmán (vagy karizmákon) alapszik.”¹⁶

Ennek a gyakorlatban kiemelt jelentősége van. A szolgálatokban jelentkező passzivitás egyik oka az lehet, hogy sok gyülekezet nem tanítja a lelki ajándékokat, és nem segíti tagjait arra, hogy felismerjék és kamatoztassák azokat. Ha egy egyházban hiányzik a tagság szerepének teológiai és gyakorlati tisztázása, az a tagok háttérbe húzódásához és inaktivitásához vezet.

¹³ Bonhoeffer, Dietrich: *Gemeinsames Leben*. Christian Kaiser Verlag, München, 1918, 45.

¹⁴ Volf, Miroslav: *Képünkre és hasonlatosságunkra. Az egyház mint a Szentháromság képmása*. Ford. Székely György. Harmat Kiadó, Budapest 2013, 291.

¹⁵ Uo.

¹⁶ Uo.

Ezen a területen tanulhatunk azokból a gyakorlatokból, amelyek az ajándékokra épülő szolgálatot segítik elő. Az egyháztagság aktivizálása érdekében ki kell dolgoznunk saját eszközeinket is. Isten Lelke minden hívőnek ad karizmát, a gyülekezet pedig akkor működik egészségesen, ha ezeket az ajándékokat felismeri, tiszteletben tartja és szolgálatba állítja.

11. A hagyományos teológiai oktatás válsága

A hagyományos teológiai oktatás számos országban, de különösen Európában és Észak-Amerikában jutott súlyos válságba. Számos teológiai szeminárium zárt be vagy kénytelen volt összeolvadni más intézményekkel, például az Egyesült Királyságban, Németországban és Hollandiában. A válság főbb okai a következők:

1. *Tartalmi és módszertani elavulás*

- a) A teológiai tananyagok gyakran történeti és doktrinális súlypontúak, de kevésbé reflektálnak a mai társadalmi, kulturális és technológiai kihívásokra.
- b) Az elméleti túlsúly háttérbe szorítja a gyakorlati és misszionálásra vonatkozó készségeket.

2. *Elidegenedés a gyülekezeti valóságtól*

- a) Sok hallgató tapasztalja, hogy tananyaga nem kapcsolódik közvetlenül a gyülekezeti élethez vagy a misszióhoz.
- b) A teológia „akadémiai nyelven” zajlik, elszakadva a hívők nyelvezetétől és életkérdéseitől. Ebben az esetben nem az akadémiai igényesség és színvonal jelent gondot, hanem az előadások nem életszerű formája és tartalma.

3. *Szűkülő hallgatói létszám*

Európában és Észak-Amerikában általában csökken az érdeklődés a hivatásos lelkipásztori vagy teológiai képzés iránt, mert – talán a posztkeresztyén környezet hatására – kevesebb fiatal érzi Istentől kapott elhívásnak a teológiai tanulmányok végzését.

4. *Kulturális és ideológiai polarizáció*

Egyes teológiai intézmények liberálisabb vagy konzervatívabb irányba tolódtak, ez pedig elidegeníti a másként gondolkodó hallgatókat (például a woke témakört illetően).

5. *A digitális fordulat kihívásai*

- a) Az online oktatás új lehetőségeket hozott, de sok teológiai intézmény nem volt felkészülve a pedagógiai átállásra, és szegényes fizikai és pedagógiai eszköztárral próbálta elérni hallgatóit.
- b) A teljesen digitális tanulás során hiányzik a lelki és közösségi formálódás, ami szintén távol tart sokakat.

A megoldás nem a liberalizmus irányába történő elmozdulás, hanem olyan teológia, amely egyszerre konzervatív, kortárs és misszionáló. Ez az irányzat felismeri, hogy a teológia és a szociológia találkozásánál születik meg az érdemi misszió: Isten és ember találkozása nem elvont fogalom, hanem konkrét történelmi és társadalmi valóság. A jövő teológiai képzéseinek arra kell nevelniük, hogy a tanítványok képesek legyenek értelmezni a kultúrát, és abban relevánsan képviselni Krisztust.

12. A jövő missziója: tanítványnevelő tanítványok

A következő 25 évben a keresztyénség növekedésének fő helyszínei továbbra is a globális dél országai lesznek, különösen Afrika és Ázsia. A Pew Research Center becslései szerint 2050-re a világ keresztyéneinek több mint kétharmada ezekben a régiókban fog élni. Ez a növekedés azonban új kihívásokat is jelent: hogyan lehet biztosítani, hogy az újonnan megtérők érett tanítványokká váljanak?

Pál apostol ezt írja a 2Tim 2,2-ben: „És amit tőlem hallottál sok tanú előtt, azokat add át megbízható embereknek, akik mások tanítására is alkalmasak lesznek.” Ez a többgenerációs tanítványképzés alapja. A jövő egyházának nem pusztán tanítványokat kell nevelnie, hanem olyanokat, akik maguk is képesek másokat tanítani. Ezért fontos, hogy a missziói munkában és a teológiai képzésben kiemelt szerepet kapjon a tanítványnevelő tanítványok koncepciója. Csak így módon érhető el az, hogy a keresztyénség új generációi érettségre jussanak, és éppen ők adják át Krisztus evangéliumát mindazok számára, akik „sóvárogra várják Isten fiainak megjelenését” (Róm 8,19).

Az ilyen misszió alázatra hív, mert nem egy-egy személynek hoz dicsőséget. A gyümölcs generációról generációra érlelődik meg. A Szentírás tanúságtétele szerint az volt Krisztus Urunknak is a legörömtelibb pillanata, amikor a kiküldetésből visszatért 72 tanítványai sikereiről hallott: „Abban az órában így ujjongott Jézus a Szentlélek által: Magasztallak, Atyám, menny és föld Ura, mert elrejtetted ezeket a bölcsek és értelmesek elől, és felfedted az egyszerű embereknek” (Lk 10,21). Nekünk is ilyen, missziói alázatra van szükségünk: jobban örülni tanítványaink gyümölcseinek, mint a saját, direktben megtermett gyümölcseinknek. Ezeket a gyümölcsöket amúgy is Isten érleli meg – a mi életünkben is. Úgyhogy a dicsőség csakis Istené lehet. Ahogyan a héber כבוד *kabowd* egyszerre jelenti azt, hogy „dicsőség”, és azt is, hogy „súly”.¹⁷ Övé a teher, övé a súly, övé a dicsőség is.

Dr. Tony Twist, a TCM Nemzetközi Intézet elnöke így fogalmaz:

¹⁷ 3519. kabowd. In: *Strong's Exhaustive Concordance*. <https://biblehub.com/strongs.htm> (2025. máj. 10.).

„Az a feladatunk, hogy érett, imádságban erős, hűséges tanítványnevelő tanítványokat neveljünk minden nemzetben és az élet minden területén: nemcsak lelkeseket, hanem a világban dolgozó, Krisztushoz ragaszkodó és egyházaikban elkötelezett szakembereket.”¹⁸

Így a lelkeszi kar és a laikus gyülekezeti tagság az egyetemes papság elvének megfelelően vehet részt egyaránt a missziói parancs teljesítésében, a Jézus Krisztus által megnevezett, mindent átfogó és tartalmazó küldetésben: „Menjete el tehát, tegyetek tanítvánnyá minden népet, megkeresztelve őket az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek nevében, tanítva őket, hogy megtartsák mindazt, amit én parancsoltam nektek; és íme, én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig” (Mt 28,19–20). Akármilyen társadalmi, geopolitikai és más, globális jellegű átrendeződés következik be, az így szolgáló egyházra igaz lesz az, amit Jézus Krisztus így fogalmazott meg: „én ezen a kősziklán építem majd fel egyházamat, és a pokol kapui sem fognak diadalmaskodni rajta” (Mt 16,18).

Vágyunk arra, hogy ez így legyen (ámen!), és ebben mindannyiunknak szerepe lehessen az Urunktól kapott elhívásunknak megfelelően.

Zárszó

A keresztyénség 21. századi globális átalakulása új kihívásokat és lehetőségeket tár elénk. Mindezek közepette érdemes visszatekinteni arra is, hogyan terjedt el a keresztyénség az első században. Rodney Stark *The Rise of Christianity* című művében részletesen bemutatja, hogy az ősgyülekezet növekedését nem csupán teológiai tanítások, hanem a közösség megbízhatósága, a szenvedéshez való viszonyulás és a társadalmi beágyazottság is elősegítette. Rodney Stark rámutatott: „A keresztyénség azért hódított, mert közösségei olyan alternatív társadalmi rendet mutattak, amely vonzóbb volt a pogány világ közönyével szemben.”¹⁹ Ebből az következik, hogy a jövő egyházának is hasonló elvek mentén kell működnie: hiteles közösségek, társadalmi elköteleződés, mély tanítványi lét és az evangélium gyakorlati, a kívülállókot vonzó megélése által. A mai globális egyháznak újra fel kell fedeznie az első század bátor és hiteles tanúságtételének erejét.

Ez a küldetés ma is időszerű: egyházként akkor leszünk relevánsak, ha egyszerre vagyunk hűségesek Krisztushoz és jelenvalók a társadalomban, minden nép, népcsoport és minden társadalmi réteg irányában – Isten nagyobb dicsőségére. És

¹⁸ Részlet a TCM Nemzetközi Intézet európai diplomaosztó ünnepségén és professzori találkozóján elhangzott elnöki beszédéből, Heiligenkreuz, Ausztria, 2025. május 11.

¹⁹ Stark, Rodney: *The Rise of Christianity. A Sociologist Reconsiders History*. Princeton University Press, Princeton 1996, 95.

ha végül el is érjük vagy csak meg is közelítjük ezt a célt, akkor is csak azt mondhatjuk: *Soli Deo gloria!* Egyedül csak Istené a dicsőség! Úgyhogy már most fogadjuk meg: ha sikeresek (gyümölcstermőek) leszünk küldetésünkben, akkor még csak meg sem érintjük az ő dicsőségét. Az az övé. Őhózzá méltó és őhózzá tartozik. Mi amúgy sem bírnánk azt el.

Felhasznált irodalom

- Bebbington, David William: *Evangelicalism in Modern Britain: A History from the 1730s to the 1980s*. Unwin Hyman, London 1989.
- Bonhoeffer, Dietrich: *Gemeinsames Leben*. Christian Kaiser Verlag, München, 1918.
- Bosch, David J.: *Transforming Mission: Paradigm Shifts in Theology of Mission*. American Society of Missiology Series, No. 16. Twentieth Anniversary Edition. Orbis Books. Maryknoll, New York 1991. (Magyar fordítása: Bosch, David J.: *Paradigmaváltások a misszió teológiájában*. Ford. Boros Attila. Harmat – Protestáns Missziói Teológiai Intézet, Budapest 2005.)
- Huber, Wolfgang: *Az egyház a korszakváltás idején. Társadalmi átalakulás és az egyház megújulása*. Ford. Szabó Csaba. Kálvin Kiadó, Budapest 2002.
- Keller, Timothy: *Center Church: Doing Balanced, Gospel-Centered Ministry in Your City*. Zondervan, Grand Rapids, MI 2012. (Magyar fordítása: Keller, Timothy: *Gyülekezet a központban. Evangéliumi szolgálat a városban*. Ford. Győri Péter Benjámin. Harmat Kiadó – Kálvin Kiadó – Luther Kiadó, Budapest 2019.)
- Newbigin, Leslie: *The Gospel in a Pluralist Society*. Wm. B. Eerdmans, Grand Rapids, MI – WCC Publications, Geneva, Switzerland 1989.
- Stark, Rodney: *The Rise of Christianity. A Sociologist Reconsiders History*. Princeton University Press, Princeton 1996.
- Stott, John: *The Living Church. Convictions of a Lifelong Pastor*. IVP Books. InterVarsity Press, Downer Grove, Illionis 2007.
- Volf, Miroslav: *Képünkere és hasonlatosságunkera. Az egyház mint a Szentháromság képmása*. Ford. Székely György. Harmat Kiadó, Budapest 2013, 291.
- Zulehner, Paul M.: Igen a vallásra – nem az egyházra? Az egyház a holnap multikulturális társadalmában. In: Kock, Manfred (szerk.): *Az egyház a 21. században. A sokszínű jövő*. Ford. Szabó Csaba. Kálvin Kiadó, Budapest 2004, 9–33.
3519. kabowd. In: *Strong's Exhaustive Concordance*. <https://biblehub.com/strongs.htm> (2025. máj. 10.).

* * *

In the 21st century, the global center of gravity of Christianity is shifting from the Northern Hemisphere to the Global South, with significant growth in Africa, Asia, and Latin America. In contrast, Europe and North America are experiencing decline due to increasing secularization and religious disaffiliation. Migration is giving rise to new, culturally diverse diaspora congregations.

gations around the world. The increasingly popular digital space offers new opportunities for Christian mission, yet it cannot replace personal community. The faithfulness and growth of persecuted churches serve as powerful and inspiring testimonies to us all. At the same time, Christian responses to the pressing issues of social justice are becoming more important. For these reasons, discipleship plays a key role in the future of churches across all continents – along with a serving, fruitful church life that glorifies Christ, transcends itself, and authentically represents the Creator God in today's world.

Keywords: Mission, Discipleship, Society, Membership, Laity, Migration, Diaspora, Digital, Christian persecution.